

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

NØRREBAKKE 10

SYDDJURS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:

Besigtiget af:

Journalnummer:

Kommune:

Adresse:

Betegnelse:

Fredningsår:

Omfang:

10. september 2014

Sidse Martens Gudmand

Høyer/Nanna Secher Larsen

19/05406

Syddjurs Kommune

Nørrebakke 10, 8400 Ebeltoft.

Nørrebakke 10

1944

Forhuset (ca. 1700 ombygget 1872) og baghuset.

BYGNINGSBESKRIVELSE

Nørrebakke 10 ligger i den nordligste del af Ebeltofts gamle bydel. Forhuset ligger ud til den stærkt skrånende gade og bagved er tilbygget et sidehus i anden halvdel af 1900-tallet, der ikke er omfattet af fredningen. Baghuset, der tidligere også var omfattet af fredningen eksisterer ikke længere.

Forhuset mod Nørrebakke er et otte fag langt byhus opført delvis i grundmur og delvis i sort opstolpet bindingsværk. Grunden er stærkt hældende, hvorved gadefacaden har en høj sorttjæret sokkel med kælderetage og en stentrappetage med et ældre og let forsiret smedejernsgelænder til hoveddøren. Facaden og den sydlige gavl er grundmuret, pudset og hvidmalet, mens den nordlige gavl og gårdsiden er opført i sort opstolpet bindingsværk. Murværket mod gaden afsluttes under tagudhænget af en toledet gesims. Forhuset bærer et halvvalmet tag hængt med røde vingetegl. I midten af rygningen sidder en skorstenspipe med sokkel og krave. Vinduerne mod gaden er traditionelt udførte, torammede vinduer med tre ruder i hver ramme. Vinduerne er forsynet indvendigt med koblede rammer. Hoveddøren er en nyere dør i Louis Seizestil med fyldinger med en rund rude øverst og et kanneleret pilasterparti nederst. Døren er ligesom vinduerne malet grønne og har tillige røde stafferinger. Mod gården er der en lille lude, hvori den ene bagdør sidder. Nordgavlen og gårdsidens vinduer er nyere og har termoruder, heraf enkelte, der ikke er tilpasset bygningens oprindelige vinduesformater. Begge døre mod gården er tillige nyere, begge med helrude af termoglas øverst.

I det indre er den ældre planløsning delvist bevaret med midterskillerum i den nordlige ende af huset, ligesom der er bevaret en lille forstue mod gaden med bagvedliggende køkken og skorstensmassiv. I den nordlige ende af huset er der tillige flere mindre rum og udgang til gård. Den søndre del af bygningen optages af en gennemlyst stue, der er sammenhængende med køkkenet. Fra stuen er der adgang til sidehuset. I tagetagen er indrettet et nyt

Nordgavlen: delvis bindingsværk og delvis grundmur. Den høje sokkel optager terrænforskellen mellem gade og have.

gavlværelse og et badeværelse mod nord, mens den resterende del af loftet er uudnyttet. Det indre karakteriseres mestendels af nyere overflader og bygningsdele. Lofterne er udført med nye profilbrædder, flere af loftsbjælkerne er inddækkede med nyere, ludbehandlede brædder og flere gulve er dækket af fliser, vinyl eller laminatparket. Der er også nyere brædegulve.

I skorstensmassivet er en åben pejs og brændeopbevaring. Af ældre bygningsdele og -detaljer er bevaret et ældre brædegulv, loftstrappen og loftsbjælker, hvoraf én har bemalinger. Den bemalede bjælke er dog delvist udskiftet med nyt tømmer. Endvidere findes der en ældre tofyldingsdør ind til loftsrummet. Loftbjælkerne er delvis synlige og heraf er flere inddækkede. Hertil er der nyere pladedøre med tilhørende gerichter og beslåning.

Udenfor fører en skrånstillet luge i terræn ned til kælderen under den søndre del af huset. Kælderen der har støbte gulve, hvidpudsede vægge og plade- samt bræddeloft. I kælderen ses endvidere en kampestenssat væg, der er hvidmalet.

— BYGNINGSHISTORIE

Ebeltoft ligger på et kuperet terræn, der skråner ned mod vandet og havnen, som i mange år udgjorde byens livsnerve. Havnen var særlig, fordi den som den eneste på den østjyske kyst lå mod vest, hvor vigen gav læ fra Kattegat. Ebeltoft fik købstadsrettigheder i 1301 af kong Erik Menved, men byen er formentlig langt ældre. Mod syd ligger byens ældste del omkring Havnegade, Kirkegade, Søndergade samt den sydlige del af Nedergade, hvor der var optimale betingelser for at anlægge havnen, som i mange år udgjorde rammerne for byens hovederhverv - skibsfarten.

Ebeltoft var udskibningshavn for tømmer og brænde til København fra de store kongelige skovbesiddelser, der var på Djursland og skibsfarten med tømmer gjorde Ebeltoft til en relativ betydningsfuld og velhavende købstad.

Ebeltofts byplan og gadestruktur er overordnet dikteret af hovedvejen fra nord, hvor byen i løbet af de næste århundreder voksede op langs hovedstrøget Nedergade-Adelgade. Købmændene dominerede den nordlige bydel, hvilket ses i de store, toetages bindingsværksgårde, der dominerer den nordligste ende af Adelgade. Den sydlige del af byen var derimod hjemsted for skippere, søfolk og fiskere. Området omkring Overgade, Nedergade og Søndergade udgjorde byens småkårs kvarter, hvilket stadig kan aflæses i de mindre huse på små grunde. I løbet af 1500-tallet blev gadenettet i bykernen udbygget og karakteriseret ved sine snoede og kuperede gadeforløb med husene beliggende helt ud til vejskellet.

Den karakteristiske høje trappe op til hoveddøren.

Modsat mange andre købstæder har Ebeltoft været forskånet for større bybrande, og derfor står bykernen relativt intakt med flere ældre bindingsværksbygninger omkring de ældre gadeforløb.

Indførelsen af konsumptionsafgiften i 1657 forstærkede indtrykket af den koncentrerede bykerne, da indgangen til byen blev begrænset til tre porte, en i henholdsvis syd, øst og nord, mens byen mod vest var afgrænset af tangdiger, der var meget høje for at beskytte de bagvedliggende kålhaver for oversvømmelser.

I løbet af 1700-tallet begyndte skibstrafikken overvejende at vende blikket mod Nordtyskland og Østersøområdet. Hermed var Ebeltofts storhedstid inden for skibsfart forbi og en langvarig krise påbegyndt. Den varede indtil begyndelsen af 1800-tallet, hvor der var gode afsætningsforhold for kornproduktion. I samme periode blev flere af byens markante industrivirksomheder grundlagt blandt andet S.B. Lundbergs Maltfabrik og Farvergården.

Nørrebakke 10 var i 1600-tallet byens nordligste hus. Det var en lille bod, som var beboet af en rebslager. Efter nedrivning af boden blev den nuværende bygning antageligt opført i 1700-tallets første halvdel, og blev ombygget omkring 1820, hvor de torammede vinduer med tre ruder blev isat. Den nordligste halvdel af facaden blev ændret fra bindingsværk til grundmur, mens den sydlige del fortsat stod i overpudset bindingsværk. Omsætningen til grundmur af den sydlige del er sandsynligvis sket omkring 1872, hvor gadens niveau blev sænket.

Det i fredningsomfanget nævnte baghus, som blev præciseret i fredningen i 1972 (eller kort derefter), eksisterer ikke mere. Det lå parallelt med forhuset og er formentlig revet ned i 1970'erne i forbindelse med opførelse af det nuværende sidehus, der er sammenbygget med forhuset.

— KILDER

Kommuneatlas Ebeltoft, bevaringsværdier i byer og bygninger 1999.
Miljø- og Energiministeriet, Skov- og Naturstyrelsen

Egevang, Robert: Det gamle Ebeltoft, Nationalmuseet 1975

Slots- og Kulturstyrelsens Sagsarkiv

— MILJØMÆSSIG VÆRDI

Den miljømæssige værdi ved Nørrebakke 10 knytter sig til forhusets beliggenhed i den brolagte gade, hvor bygningen høje sorte sokkel den taktfaste facade med de traditionelle farver i hvidt og grønt indgår harmonisk i gadens husrække og dermed bidrager til det stemningsfulde bymiljø i Ebeltofts ældste bykerne. Bygningens høje sokkel er også med til at fremhæve den stemningsfulde gades stejle hældning.

— KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi knytter sig i det ydre til Nørrebakke 10 som et eksempel på et byhus fra 1800-tallets begyndelse beliggende i Ebeltofts gamle bykerne. Den kulturhistoriske værdi ved Nørrebakke 10 knytter sig endvidere til den repræsentative, grundmurede facade, der vidner om ombygningen af huset omkring 1820. Med klassicismens indtog i den danske arkitektur blev mange bindingsværksfacader grundmuret, som et udtryk for ejerens fremsyn og velstand. Bindingsværket blev anset som gammeldags og var i samtiden primært forbeholdt avls- og funktionsbygninger. Sammensætningen af den grundmurede facade og gavl samt gårdside af bindingsværk vidner om, at den daværende ejer, dog ikke bekostede at lade hele bygningen omsætte i grundmur, men prioriterede at lade huset fremstå repræsentativt udadtil i gadebilledet. Der knytter sig dog også kulturhistorisk værdi til bygningens bindingsværk, der er ganske kraftigt, hvilket er karakteristisk for det østjyske bindingsværk.

I det indre knytter den kulturhistoriske værdi sig til de bevarede dele af den ældre planløsning, der ses i det langsgående hovedskillerum og tværskillevæggene i den nordlige ende af huset, der inddeler bygningen i mindre rum og en lille stue mod gaden. Også forstuen med bagvedliggende køkken og skorstensmassive er bevaret og sammen med den ældre trappe til tagetagen, loftsbjælkerne og de bevarede fyldingsdøre, vidner disse elementer om den jævne befolknings boligformer i 1800-tallet.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi ved Nørrebakke 10 knytter sig i det ydre til gadefacaden, hvor forhuset fremtræder som et traditionelt, grundmuret byhus, hvor den høje og tjærede sokkel samt den stejle trappe med det let dekorative smedejernsværn er med til at give huset karakter. Den arkitektoniske værdi knytter sig endvidere til det sortopstolpede bindingsværk, der rytmisk inddeler gavlen og gårdsiden og sammen med det røde tegltag giver en effektiv farvesætning til den enkle bygning.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier ved Nørrebakke 10 knytter sig til bygningen som et repræsentativt eksempel på et byhus fra 1800-tallets begyndelse beliggende i Ebeltofts gamle bykerne. I det ydre knytter de bærende fredningsværdier sig til forhuset opført delvis i grundmur og delvis i bindingsværk med hvide tavl, den høje tjærede sokkel, den høje stentrappe med smedjernsværn, den lille lude på gårdsiden, det afvalmede tag med ubrudte tagflader af røde vingetegl, skorstenspiben med sokkel og krave og de traditionelt udførte vinduer mod gaden. Hertil kommer den traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til bygningens ældre struktur i form af de bevarede dele af den ældre grundplan, skorstensmassivet og den ældre trappe til tagetagen. Endelig kommer den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ingen